

Quasi tots els enemics del segle XXI

Des del 26 de febrer
el Teatre Rialto
de València acull
'Un enemic
del poble' (1882),
una de les obres
més representatives
del dramaturg noruec
Henrik Ibsen.
La història analitza
cruament els vicis més
profunds de l'ésser
humà i carrega
contra la corrupció,
la mentida
i la manipulació.
Tot un exercici
de lucidesa sobre uns
mals que més de cent
anys després continuen
a l'ordre del dia.

Ja fa més d'un segle que el dramaturg noruec Henrik Ibsen (1828-1906) va descobrir per al gran públic algunes de les més grans –i encara vigents– misèries de la humanitat: des de la corrupció i la intransigència fins a l'egocentrisme, el clientelisme o el cabdillisme. I ho va fer a través de les seues obres de teatre, poc amic com era del creixent poder de la burgesia de la seua època. D'aquesta manera, Ibsen ha passat a la història no sols com a reconegut impulsor del drama modern, sinó com a creador d'una dramaturgia que aborda problemes socials, que incorpora la dona com a ésser plenament conscient, que critica la manca d'honradesa del capitalisme i que, per tant, resultava summament incòmoda per a la societat en què va viure.

Mostra d'aquesta mirada punyent i corrosiva és una de les seues obres més representatives, *Un enemic del poble*, una barreja cruel de poder polític, corrupció i interessos mediàtics, que a partir del 26 de febrer i fins el 13 d'abril es pot veure al Teatre Rialto de València, produïda per Teatres de la Generalitat Valenciana, amb la direcció de Carme Portaceli i interpretada per Albert Forner, Enric Benavent, Pilar Martínez, Carles Sanjaime, Anna Maria Cediell, Joan Gadea, Miguel Ángel Romo, Álvaro Báguena i Diego Braguinsky.

Dels centenars de versions i adaptacions que s'han fet al llarg del segle XX, la directora valenciana establerta a Barcelona ha fet una versió pròpia basada en l'original de l'autor noruec. "Aquesta és una versió molt més directa –assenyala Carme Portaceli–, on trobem un llenguatge molt més proper, on el naturalisme queda desplaçat i on conflueixen dos mons molt diferents: el de l'afecte que representa la família del

protagonista, d'una banda, i el de l'interès, representat per la resta del món, d'una altra. Per això crec que aquesta obra és en realitat la història d'un home que es mou per la seua consciència enfront d'un món que es mou per l'interès."

Basada en un relat verídic d'un petit poble de la gelada geografia noruega, *Un enemic del poble* relata la història d'un metge, el doctor Stockmann, generós i optimista, que creu per damunt de tot en la veritat. L'obra comença quan el protagonista descobreix que les aigües que alimenten el balneari del poble, la seua principal font de riquesa, són una letal barreja de virus i bacteris que poden resultar summament perillosos per als clients. El doctor decideix confiar els resultats de la seua investigació als periodistes locals per tal d'entendre la notícia i evitar mals majors, però el regidor de l'establiment termal, el seu propi germà, no està disposat a aportar la despesa que suposaria el sanejament de les aigües, ja que comportaria la ruïna de la Cambra de Comerç, a banda de tancar l'establiment durant una temporada. L'actitud del germà i la de la premsa local, que després de les amenaces del regidor li retira el suport al metge, porten Stockmann, un home a la recerca de la veritat, a convertir-se en "l'enemic del poble". El doctor perd la feina i la seua família pateix les conseqüències de la ira del poble, adobada per les cròniques diàries. Però Stockmann mai no perd l'esperança de convertir els habitants del poble en homes lliures capaços de pensar per si mateixos.

Poc es pensava Ibsen quan va escriure aquesta obra, el 1882, que a principis del segle XXI tindria tanta vigència. De fet, la conjunció de les corrupteles

del poder polític unida a la manipulació i a la manca d'ètica del periodisme, fan d'*Un enemic del poble* un obra de permanent –i lamentable– actualitat. Els argentins, almenys, ho tenen ben clar: “Un acaba preguntant-se si Ibsen haurà estat alguna cosa més que un dramaturg o tindrà algun estrany poder predictiu”, asseguraven les crítiques a Buenos Aires quan aquesta obra es va representar l'any 2000 a la capital argentina, enmig d'un autèntic caos de corrupció política i econòmica. “No debades –apunta Portaceli– allò que defineix els grans autors de totes les èpoques és la permanent actualitat de les seues obres.” “I en aquest cas –afegeix– només cal fer una mirada al nostre voltant per comprovar com n'és d'actual la trama d'*Un enemic del poble*.”

Portaceli es refereix sobretot al paper de la premsa: “Com els periodistes d'Ibsen, que es mouen en funció dels interessos, aquests d'ara també van a remolc dels grups de poder i al final ens trobem que els països més poderosos del món estan manipulats per les grans empreses periodístiques. Ara bé, el que més m'al·lucina de tot això és que ningú no ens expliqui les coses com són. Que ningú no ens digui per què Bush vol fer la guerra a l'Iraq, que no ens expliquin que el que volen de veritat és un lloc per a Israel i que ja no volen comprar-li el petroli a l'Aràbia Saudita, que no ens diguin per què Aznar també vol la guerra i que no ens repeteixin cada dia que aquest senyor, que sembla que s'hagi inventat la Constitució, no la va votar... És una vergonya.”

Però si Ibsen va ser, d'alguna manera, un visionari sobre el paper de la premsa, també va ser un gran avançat respecte de la situació conflictiva de la dona en la societat, representada en aquesta obra en els papers de l'esposa i la filla del doctor Stockmann. En *Un enemic del poble*, com també en la seua obra més reconeguda, *Casa de nines*, o en una de les darreres obres, *Hedda Gabler*, el dramaturg aporta una nova visió de la dona, independent i autònoma. “Totes les dones d'Ibsen –certifica Portaceli– tenen consciència, són totes compromeses, treballadores i alliberades. I va ser precisament aquest com-

Un enemic del poble, dirigida per Carme Portaceli i produïda per Teatres, és la història d'un home que es mou per la seua consciència enfront d'un món que es mou per l'interès.

Els argentins es preguntaven si Ibsen hauria estat més que un dramaturg o si va tenir un estrany poder predictiu

promís amb l'univers femení, extremadament revolucionari per a l'època, com també ho era la seua ideologia en general, el que li va costar l'exili de Noruega durant més de vint anys.”

De fet, quan poc abans de morir va tornar al seu país convertit en un autor plenament consagrat i reconegut a tot Europa, encara va patir les conseqüències de l'odi d'alguns dels seus compatriotes, que l'acusaven de “sacríleg”. Però, tot i això, Ibsen va traçar una important trajectòria, tant al seu país natal com a Roma i a Munic, on realment es va fer famós. Amb *Els pilars de la societat* (1877), un atac a la hipocresia basat en un home de negocis sense escrúpols, Ibsen iniciaria una sèrie d'obres que li reportarien fama mundial. *Casa de nines* (1879), *Els espectres* (1881), *Un enemic del poble* (1882) i *Hedda Gabler* (1890) són segurament les seues obres més representades. Tot i que, val a dir-ho, a casa nostra, Ibsen no s'ha representat gaire. “És que en aquest país –puntualitza Carme Portaceli– quasi res

s'ha representat gaire. I Ibsen, menys encara.”

No obstant això, el dramaturg noruec sí que va tenir una poderosa influència en els escriptors del modernisme. Ibsen va ser, juntament amb el belga Maurice Maeterlinck, un dels impulsors de la renovació de la dramaturgia catalana de principis del segle XX. Durant les tertúlies literàries, s'hi llegien les obres de Santiago Rusinol i de Joan Maragall, però també les traduccions d'Ibsen i de Maeterlinck, i molts són els que asseguren que la descoberta de l'estètica i de la temàtica social en el teatre català va anar de la mà de l'escandinau.

En tot cas, i salvant les distàncies, en Ibsen, i sobretot en *Un enemic del poble*, el discurs polític és evident, i el compromís amb la societat, també. “L'obra –conclou Portaceli– és un cant a la democràcia, un cant a l'educació de les persones i un cant a la llibertat d'expressió.”

Rosanna Melià